

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціологія: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. Г. Городяненка.— К.: Видавничий центр «Академія», 2003.— 560 с.
2. Інновації у соціальних службах: Навч.-метод. посіб. / Т. В. Семігіна, В. В. Покладова, І. М. Грига та ін.— К.: Університетське видавництво «Пульсар», 2000.— 168с.
3. Яременко О. О. Соціальні дослідження як інструмент обґрунтування соціальних програм та проєктів // Соціальна робота в Україні на початку XXI ст.: Проблеми теорії і практики: Матеріали доповідей на міжнародній наук.-практ. конф. 29–31 жовтня 2002 року.— Ч. I.— К., 2002.— С. 137–142.
4. Василенко В. О., Шматко В. Г. Інноваційний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. В. О. Василенка.— К.: ЦУЛ; Фенікс, 2003.— 440 с.
5. Димитрова Л. М. «Кліше» і «алгоритм» в соціальній роботі // Соціальна робота і практика: Тези доповідей учасників 111 Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 травня 2004 р.).— К.: ІВЦ «Політехніка», 2004.— С. 6–7.
6. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики: Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании.— М., 1991.— 345 с.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновации, социальная сфера.
Key words: innovation process, innovations, social sphere.

УДК 371.213.8

І. В. Кравченко,
кандидат педагогічних наук

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ВЗАЄМОДІЇ
СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ**

В статье рассматриваются характерные для отечественной системы образования проблемы и причины возникновения различного рода конфликтов. Показана специфика педагогических конфликтов.

The article reviews problems typical for Ukrainian educational system and reasons for various conflicts. Specific character of pedagogical conflicts is shown.

Головною метою соціально-педагогічного процесу є виховання (освіта, навчання) особистості з відповідними професійними та соціокультурними якостями. Головним замовником у цьому процесі виступає суспільство, а виконавцем — уся система освіти та виховання. Вічні проблеми педагогічного процесу — чого та як

навчати — є глобальними проблемами для всієї світової освітньої системи. Особливо вони загострилися на початку нового тисячоліття. Сьогодні вся система світової освіти переживає кризу, сутність якої полягає в тому, що система освіти і виховання, яка склалася у XVIII–XX ст., вже не здатна ефективно виконувати функції соціалізації нових поколінь. Спостерігається відставання рівня суспільного інтелекту від нагальних потреб постіндустріального суспільства. Одним із варіантів виходу з глобальної кризи вчені вважають «створення принципово нової системи освіти та виховання, перехід від інформаційного суспільства до гуманітарного освітнього простору» [4, С. 14].

Тож ми вважаємо за доцільне детальніше розглянути найбільш характерні для вітчизняної системи освіти проблеми та причини виникнення різного роду конфліктів.

На рівні взаємодії «суспільство — освіта» можна виокремити такі протиріччя:

1. Відсутність цілісної та послідовної концепції нової освітньої політики (стратегії розвитку системи освіти). У процесі демократизації вітчизняна освіта змогла звільнитися від нав'язаної їй у період тоталітаризму ідеологічної установки на формування «комуністичного» типу особистості.

Але разом з утопічними ідеями та цілями освіта втратила й основні ціннісні орієнтири. А незатребуваність суспільством людей з високим рівнем інтелекту (вчених, викладачів, лікарів, інженерів та ін.) призвела до девальвації ідей серйозної, фундаментальної освіти.

2. Недостатність фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти. Ця проблема має об'єктивне підґрунтя, яке пов'язане з тим, що економіка України перебуває у занепаді і не може спрямувати потрібні ресурси на потреби освіти й науки. Мізерність коштів, які надають, спричиняє такі негативні наслідки, як соціально-трудові конфлікти. Помітне також невдоволення науково-педагогічних працівників винагородою за свою працю.

Окрім цього, існує інша група конфліктів у взаємодії систем «ВНЗ — суспільство», «ректорат — вузівський колектив», «викладач — викладач», «студент — студент». Взаємодія за лінією «викладач — студент» є однією з основних у соціально-педагогічному процесі. Саме тут відбувається безпосередня передача всієї різноманітності знань, інформації, установок, ціннісних орієнтацій, які акумульовані системою вищої освіти [1, С. 72].

Специфіка педагогічних конфліктів між викладачем і студентом, на нашу думку, полягає в тому, що студент є самостійним суб'єктом

педагогічного процесу, виступає, по суті, замовником типу освіти та здатен свідомо оцінювати «товар», який йому пропонується.

У взаємодії студентів та викладачів найхарактернішими є такі причини конфліктів: розбіжності у ціннісних орієнтаціях, нетактовність у процесі спілкування, розбіжності у взаємних очікуваннях, рівень професіоналізму викладачів та успішності студентів. Форми спілкування викладачів і студентів багато в чому залежать від соціокультурних та індивідуально-психологічних якостей суб'єктів взаємодії, а також від усталених у вузівському колективі традицій, норм та правил спілкування. Розбіжності у взаємних очікуваннях викладачів і студентів охоплюють широке коло проблем — від ціннісних орієнтацій і до якості знань, які надаються викладачами, та ефективності їх засвоєння студентами.

Значна частина конфліктів у ланцюгу «студент — викладач» виникає через низький професійний рівень викладачів, особливо ігнорування, а іноді і просто незнання основних педагогічних законів. Ще К. Д. Ушинський писав: «Я бачу в педагогіці не науку, а мистецтво, але переконаний, що в теорії цього мистецтва є дуже багато такого, що потрібно знати людям, які беруться за практику виховання та навчання» [2].

Не викликає сумнівів, що сьогодні далеко не всі науково-педагогічні працівники вищої школи оволоділи цим мистецтвом. Щодня тисячі викладачів ВНЗ переступають поріг студентських аудиторій, не зовсім чітко уявляючи собі педагогічне завдання (окрім, звичайно, «сухого» викладання навчального матеріалу). І тут знову пригадуються слова К. Д. Ушинського: «Що сказали б ви про архітектора, який, закладаючи нову будівлю, не зумів би вам відповісти на запитання, що він хоче будувати — храм.., просто будинок, в якому жилося б затишно, красиві, але непотрібні помпезні ворота, якими милувалися б подорожні? Те ж саме повинні ви сказати і про вихователя, який не зуміє чітко й точно визначити вам мету своєї виховної діяльності» [5].

У свою чергу, як засвідчує особистий досвід низьку ефективність навчального процесу та конфліктність у спілкуванні викладачі пояснюють такими причинами:

- споживацьке ставлення студентів до навчання, лінощі, небажання вчитися;
- слабка базова підготовка, відсутність у студентів самостійного мислення, низький рівень загальної освіченості та культури;
- відсутність інтересу до навчання та до майбутньої професії;
- завищена самооцінка з боку студентів.

Отже, наявність конфліктологічної культури у системі вищої освіти потребує переосмислення та корекції сприйняття й оцінки конфлікту та його ролі і значення у соціально-педагогічному процесі з боку викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Мудрі говорять, що «з двох людей, які сперечаються, винний той, хто розумніший» [5, С. 89]. Ініціатива у врегулюванні конфлікту має належати педагогу, як професійно більш підготовленому. Якщо конфлікт не вдається врегулювати своєчасно, у нього можуть бути втягнуті нові учасники, наприклад, адміністрація навчального закладу, яка візьме на себе функцію або арбітра, або захисника однієї зі сторін, і тоді кількість можливих варіантів розвитку конфлікту значно збільшиться, а сам конфлікт розшириться. За будь-якого варіанта розвитку конфлікту завдання педагога полягає у тому, щоб перетворити протидію сторін у взаємодію, деструктивний конфлікт — у конструктивний.

Для цього потрібно зробити кілька послідовних операцій. По-перше, домогтися адекватного сприйняття одне одного, адже конфліктуюча людина неприязно налаштована до опонента. Контролюючи свої емоції, педагогу потрібно знизити емоційне напруження у відносинах зі студентом, колегою і обов'язково перейти до врівноваженого діалогу. Під час діалогу бажано дотримуватися таких правил:

- виявляти тактовність, коректність стосовно опонента, вести бесіду за стилем «рівний — рівному»;
- не переривати без потреби, спочатку слухати, а потім говорити;
- не нав'язувати своєї точки зору, шукати істину разом;
- обстоюючи свої позиції, не бути категоричним, уміти сумніватися у самому собі;
- у своїх доказах спиратися на факти, а не на чутки та чужу думку;
- намагатися правильно ставити запитання, що є основним ключем у пошуках істини;
- не давати готових рецептів вирішення проблеми, намагатися так будувати логіку розмірковувань, щоб опонент сам знаходив правильне рішення.

Важливе значення має особистість викладача-педагога. Не буде перебільшенням стверджувати, що від його якостей як особистості залежить усе. Педагог виховує студента постійно, навіть і тоді, коли він нічого не говорить і не робить. Але студенти завжди пильно стежать за поведінкою педагога, виразом його обличчя,

його реакцією на їхню поведінку. Мабуть це аксіома, що педагог може виховувати лише таку людину, як він сам, виховувати на особистому прикладі.

У нашій роботі зі студентами порушені проблеми виникають постійно: і під час занять, і на перервах, і під час підготовки та проведення виховних заходів у навчальних групах тощо. Кожного року життя ставить нові питання, не схожі на інші, як не схожі й особистості, пов'язані з ними.

Педагог тут не може обмежитися суто прагматичним підходом, завжди треба мати на увазі ширший світоглядний аспект, а це і є виховання у найширшому його розумінні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рыбакова М. М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе.— М., 1991.— 125 с.
2. Ушинський К. Д. Изб. пед. соч.— М., 1954.— Т. 2.
3. Ушинський К. Д. Твори: у 6 т.— К., 1952.— Т. 4.
4. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці: Наук.-метод. посіб.— К., 2004.— 150 с.
5. Чистякова Т. А. Педагогический конфликт и способы его преодоления.— М., 1987.— 122 с.

Ключевые слова: *система образования, педагогический конфликт, концепция образовательной политики.*

Key words: *educational system, pedagogical conflict, education policy concept.*

УДК 364.14

Д. О. Пузіков

ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ СУПРОВОДУ ЖИТТЄВОГО ПРОЕКТУ УЧНЯ

В статтє сделана попытка разработать и обосновать образовательную технологию сопровождения жизненного проекта ученика общеобразовательного учебного заведения. Раскрыта сущность и определены особенности сопровождения жизненного проекта личности в условиях общеобразовательного учебного заведения.

In the article is done an attempt to develop and ground educational technology of accompaniment of life project of student of school. Essence is exposed and the features of accompaniment of life project of personality are certain in the conditions of school.